

FAKTI UN KOMENTĀRI

NODOKĻI

Nodokļu reformas atslēgās vārdi

JĀNIS TAUKAČS,
Sorainen partneris

MĀRKETINGS. Latvijas investīciju vidi tagad būs vieglāk reklamēt ārzemēs, jo mums nu ir kaut kas īpašs, kas ir vēl tikai vienā valstī Eiropā, proti, Latvijas uzņēmumi nemaksā uzņēmumu ienākuma nodokli par nopelnīto, ja vien neizmaksā dividendes vai tām pielīdzināmus maksājumus.

ĀRVALSTU DIVIDENDES. Tagad ir labs brīdis reklamēt Latvijas jauno sistēmu ārvalstniekiem, jo šogad daudzu valstu nodokļu administrācijas sāks automātiski apmaiņties ar informāciju, t. sk. Krievija. Drošības un citu risku dēļ šo valstu rezidenti varētu nopietni apsvērt savas personīgās un savu uzņēmumu nodokļu rezidences maiņu. Nerezidentu intereses gadījumā mums tagad ir ko piedāvāt, jo Latvijas rezidentiem – fiziskām personām – vairumā gadījumu no ārzemēm saņemtās dividendes ar ienākuma nodokli neapliks. Tā varētu izrādīties laba motivācija arī latviešiem investēt ārzemēs. Piemēram, Pēteris, ieguldot Malas uzņēmumā, pretī saņem dividendes, kas Latvijā ar nodokli netiks apliktas, bet kopumā par visu struktūru ienākuma nodokļos būs samaksāti vien 5 % UIN. Tas ir četrreiz izdevīgāk nekā Latvijā SIA.

HOLDINGI. To priekšrocības paliek spēkā, lai Latvijas sistēma nezaudētu pievilcību investoru acīs. Galvenā no tām – ar UIN netiek aplikta

peļņa no akciju un kapitāla daļu pārdošanas. Vienīgi klāt nācis ierobežojums, ka akcijām un daļām jābūt īpašumā vismaz trīs gadus. Tas varētu pievērst uzmanību, piemēram, Lietuvas holdingiem, kur nav tik ilgas akciju turēšanas ierobežojuma. Ne mazāk svarīgi – holdingiem tipiski atbrīvojumi no UIN paredz, ka no ārzemju SIA ienākošās dividendes Latvijā netiek apliktas ar UIN, savukārt no SIA izmaksātiem procentiem vai autoratlīdzībai nav piemērojams ieturējuma nodoklis. Atbrīvojuma no UIN sakarā gan pagaidām, šķiet, ir kāda neatrisināta problēma – saistībā ar peļņas (no akciju pārdošanas), kas atbrīvota no UIN, aplikšanu ar IIN Latvijā. Ja holdings atrodas, piemēram, Kiprā, un izmaksā dividendes no akciju kapitāla pieauguma, IIN nebūtu jāpiemēro, bet, ja šādas ar UIN neapliktas dividendes izmaksā Latvijas holdings, tad būtu jāpiemēro Latvijas IIN.

ĀRZONAS. Būs interesanti pavērot, vai VID tiešām spēs izsekot no citu ES dalībvalstu uzņēmumiem saņemto dividendu izcelsmei. Lai šādas dividendes Latvijā netiktu apliktas ar UIN, pietiek, ka uzņēmums ir reģistrēts citā ES valstī. Pagaidām nav prognozējams, vai un kā VID spēs izkontrolēt, vai šis ES uzņēmums nav saņēmis dividendes no ārzonām. Šis ES uzņēmums pat varētu to nezināt, ja ofšors ir vien kādas piektās pakāpes meitasuzņēmums lielā struktūrā. Neizsekojot šādu dividendu izcelsmi, dividendes no ārzonām uz Latviju praksē varētu ceļot pilnībā bez jebkādiem nodokļiem.

LIKMES. Sociālajos tīklos vēl nesen bija izvērtusies visai karsta diskusija par to, vai jaunā sistēma paredz 20 % vai 25 % UIN likmi. Atbilde atkarīga no tā, kurus datus ņem par aprēķinu pamatu. Ja SIA nopelnījusi 100 eiro un vēlas to izmaksāt akcionāram, tad papildus būs jāpiemaksā 25 eiro ($100/0,8 = 125 \times 20\%$) jeb 25 % no 100 eiro. Savukārt, ja šī SIA papildu nodokli maksāt nevēlas vai nevar, tā var samaksāt 20 eiro UIN un izmaksāt dividendes 80

eiro (formāli atkal UIN aprēķins sānā tādā pats: $80/0,8 = 100 \times 20\%$) jeb 20 % no 100 eiro. Skaidrs ir arī tas, ka fiziskai personai kopā ar tās SIA par abiem nodokļu maksātājiem kopā būs mazāks nodokļu slogs nekā līdz šim. Savukārt fiziskām personām par ienākumu no kapitāla vai kapitāla pieauguma būs ienākuma nodokļa pieaugums attiecīgi no 10 % un 15 % līdz 20 %. Mazākā IIN (10 %) likme paliks nekustamā īpašuma īrei vai nomai.

TRANSFERTCENAS. Jaunajā nodokļu sistēmā šis vārds Latvijas uzņēmumiem kļūs vēl aktuālāks, jo VID arvien vairāk vēlēšies pārbaudīt, vai uzņēmumi slēptā veidā neizmaksā peļņu, spēlējoties ar cenām darījumos starp saistītām personām. Turklāt šajā ziņā gaidāmi grozījumi ne vien Latvijā, bet visā ES. Grūti prognozēt to precīzu saturu, bet redzētais grozījumu projekts satrauc ar savām skarbahām jaunajām sankcijām – 1,5 % no darījuma, ja VID nav iesniegta transfertcenu dokumentācija. Ja, paredzēts, ka virknei uzņēmumu šī dokumentācija būs jāiesniedz VID, nevis jātur pie sevis līdz VID pieprasījumam, kā bija līdz šim. Kaut arī grozījumi, visticamāk, stāties spēkā ar jauno gadu, tie attieksies jau uz 2018. gadu. Bīstami arī, ka otra sankcija – 1 % no darījuma – būs piemērojama, ja attiecīgā dokumentācija būs iesniegta VID, bet VID tajā saskatīs būtiskus trūkumus, kas šķiet samērā subjektīvs vērtējums.

AIZDEVUMI. Jaunajā sistēmā jāuzmanās ar aizdevumiem saistītiem uzņēmumiem, lai tos arī neuzskatītu par dividendēm pielīdzinātiem maksājumiem.

REVERSS. Uz to, ka nodokļu reforma, visticamāk, ir daļa no priekšvēlēšanu kampaņas projekta, norāda nesenā epopeja ar vietējo reverso PVN. Pastāv divas sistēmas, kā reversu drīkst ieviest. Attiecībā uz sadzīves elektroniku un būvmateriāliem bija nepieciešama iepriekšēja Eiropas Komisijas atļauja. Latvijā šo reversu ievieša pirms atļaujas

Ilustrācija Jeļena Kud speciāli Forbes

FAKTI UN KOMENTĀRI

NODOKĻI

saņemšanas – Eiropas Komisija neatļāva. Tagad likumā ir normas, kas ir pretrunā attiecīgajai ES PVN direktīvai. Nodokļu maksātājiem diez vai VID tāpēc varēs radīt negatīvas sekas – neatkarīgi no tā, vai tie piemēros reversu vai ne. EK dokumentā, ar kuru tā neatbalsta reversu, norādīts, ka Latvija nav demonstrējusi citus paņēmienus, ar kuriem tā cenšas novērst PVN izkrāpšanu. Runājot par PVN izkrāpšanas apkarošanu, šķiet, Igaunija ir samērā veiksmīgi tikusi ar to galā arī bez apjomīga reversā PVN ieviešanas.

PROGRESIVITĀTE. Pasaulē patlaban viens no aktuālākajiem ekonomistiem ir Tomass Piketi, kurš savā skandalozajā grāmatā *Kapitāls 21. gadsimtā* cita starpā samērā daudz uzmanības veltījis progresīvajam IIN. Viņa galvenā tēze isumā – turīgo cilvēku aktīvi pieaug ātrāk, nekā aug attiecīgās valsts ekonomika, tāpēc progresīvais nodoklis ir nepieciešams, bet attiecībā uz kapitālu, nevis algām. Turklāt Latvijā līdz ar progresīvo IIN un solidaritātes nodokli algām vēl vairāk palielināsies spiediens, lai algas pārstrukturētu uz ienākumu no kapitāla, piemēram, akciju opcijām, kas ir pilnīgi legāls menedžmenta atalgošanas veids, nemaksājot augstos darbaspēka nodokļus. Piketi neapgalvo, ka mazie nodokļi ir valsts atpazīcības cēlonis; viņš vērs uzmanību uz to, ka valsts ekonomisko attīstību nenosaka nodokļu apjoms, bet citi faktori, piemēram, infrastruktūra.

SOLIDARITĀTE. Tas ir bezprecedenta gadījums, ka četri no septiņiem Satversmes tiesas tiesnešiem ir publicējuši savas domas, kas atšķiras no attiecīgajos divos ST spriedumos par šo nodokli paustajām atziņām. Turklāt saskaņā ar šiem ST spriedumiem šogad būs jāgroza šī nodokļa likums. Ņemot vērā pašu tiesnešu norādītās pretrunas un šī nodokļa pretrunas vismaz pārrobežu situācijās, šogad noteikti būs grozījumi likumā. Cerams, eksperimenti ar šo nodokli-mutantu beigsies un to atcels pilnībā. Arī cits dižs nodokļu

JĀNIS TAUKAČS,
Sorainen partneris

teorētiķis Bens Terra min, ka sociālo nevienlīdzību vislabāk mazināt ar atceltu vai samazinātu PVN pirmās nepieciešamības precēm (pārtikai, elektrībai, gāzei), nevis progresīvo IIN.

VID AUDITI. Diemžēl nodokļu reforma nav skārusi VID veikto auditu gadiem ilgušo problēmu. Daudzi to uzskata par pietiekami būtisku, kas padara Latvijas investīciju vidi nepievilcīgu ārvalstu un vietējo investoru acīs. Redzot VID auditoru atteiksmi un audita procesu, grūti tam nepiekrīst. Vienīgā cerība, ka VID apsver reformas šajā jomā.

IZVAIRĪŠANĀS APKAROŠANA. Grozījumi nodokļu tiesību aktos noteikti būs, kaut vai tāpēc, ka šogad jāievieš attiecīgā ES pretizvairīšanās direktīva, lai samazinātu izvairīšanos no nodokļu nomaksas starptautiskos darījumos un struktūrās.

TURĪGO CILVĒKU AKTĪVI PIEAUG ĀTRĀK, NEKĀ AUG ATTIECIGĀS VALSTS EKONOMIKA, TĀPĒC PROGRESĪVAIS NODOKLIS IR NEPIECIEŠAMS, BET ATTIECĪBĀ UZ KAPITĀLU, NEVIS ALGĀM.

AUTORATLĪDZĪBA UN PAŠNODARBINĀTIE. Šim nodokļu maksātāju kategorijām šogad jāreķinās ar papildu 5 % valsts sociālās apdrošināšanas iemaksu slogu.

FINANŠU INSTRUMENTI. Labas ziņas fiziskām personām, kas tirgojas ar vērtspapīriem un finanšu instrumentiem, – ieviesta vienkāršota kārtība norēķiniem ar valsti. Turpmāk, piesakot VID šādas tirdzniecības kontu, IIN jāmaksā tikai par šī konta peļņu, turklāt tikai gadījumā, ja to izņem no attiecīgā konta.

IEROBEŽOJUMI. Pensiju fondu brīvprātīgajām iemaksām un dzīvības

apdrošināšanai uz desmit gadiem pagarināts nepieciešamais līgumu derīguma termiņš. Savukārt iedzīvotājiem jāņem vērā, ka atgūstamā IIN izdevumi ierobežoti 600 eiro apmērā – pat jomās, kur iepriekš ierobežojumu nebija.

PUBLICITĀTE. Pircēju atbildības PVN izkrāpšanas lietās novēršanai varētu būt svarīgi, ka VID būs pienākums publicēt informāciju par darba devējiem, kuru darbinieku vidējais mēneša atalgojums ir valstī noteiktās minimālās mēnešalgas apmērā vai mazāks vai kuri ir administratīvi sodīti par darba samaksas noteikumu pārkāpšanu. VID arī publiskos informāciju par nodokļu maksātājiem, kas termiņā nav iesnieguši deklarācijas. VID varēs izpaust informāciju par nodokļu maksātāju – amatpersonu, ja viņš ir vai bija amatpersona komercsabiedrībā un viņa pienākumu pildīšanas laikā ir radušies apstākļi, kas bija par pamatu komercsabiedrības saimnieciskās darbības apturēšanai.

CAURSPIDĪGUMS. Bankām ir pienākums reizi gadā sniegt VID informāciju par tiem klientiem (Latvijas rezidentiem), kuru konta apgrozījums par iepriekšējo gadu pārsniedz 15 000 eiro, lai varētu identificēt tās fiziskās personas, kuras gūst nederīgus ienākumus, no kuriem netiek nomaksāti nodokļi, aplokšņu algas risku, kā arī iespējamu neregistrētās saimnieciskās darbības risku. Bankām VID jāiesniedz informācija jau par konta atlikumu uz 2018. gada 1. janvāri. Tādējādi VID centīsies aprēķināt, vai persona tērē gada laikā ienākošās summas, vai arī norēķini tiek veikti, izmantojot uzkrājumus no iepriekšējiem gadiem. Atlikums gada beigās pie salīdzinoši neliela apgrozījuma var norādīt uz lieliem bezskaidras naudas uzkrājumiem.

VIENKĀRŠI. Diemžēl nevis pie mums, bet atkal Igaunijā. Tur tiek uzskatīts, ka personas, kas bankā atver īpašu mazā biznesa kontu, ir pietiekami šas uz jauno sistēmu. No visiem šajā kontā saņemtajiem līdzekļiem 20 % automātiski tiek pārskaitīti uz Igaunijas VID kā nodoklis. Pašai personai nav ne jāved grāmatvedība, ne jāiesniedz nodokļu atskaites. **F**